

**Pavol
Rankov**

**LEGENDA
O JAZYKU**

LEGENDA O JAZYKU

Pavol Rankov

LEGENDA
O JAZYKU

slovaart

*Toto dielo bolo napísané aj vďaka podpore Medzinárodného
vyšehradského fondu a Institutu umění (Praha) počas
vyšehradského literárneho štipendia 2017 v Prahe.*

Copyright © Pavel Rankov 2018

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2018

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie
reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými
prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými,
vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom
súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-3563-7

Autor ďakuje za cenné odborné rady, vysvetlenia a materiály najmä prof. Janovi Matějkovi z Metropolitnej kapituly u sv. Víta v Prahe a dr. Jergušovi Sivošovi z Ústavu pamäti národa v Bratislave. Plnú zodpovednosť za akékoľvek faktické nepresnosti nesie výhradne autor.

Z HANDLOVEJ DO PRAHY (1968 – 1972)

Pre nás to nie je iba teoretická otázka, ale súčasť našej vlastnej skúsenosti. Pripomeniem iba dve „patologické formy“ – tie dve „choroby moci“, akými sú fašizmus a stalinizmus. Jedným z početných dôvodov ich záhadnosti pre nás je, že napriek svojej historickej jedinečnosti neboli až také originálne. V širokom rozsahu využívali mechanizmy, ktoré boli známe vo väčšine ostatných spoločností. Ba čo viac, napriek svojej vnútornej pomätenosti vo veľkom rozsahu využívali myšlienky a vynálezy našej politickej racionality.

Michel Foucault:
Prečo študovať moc: otázka subjektu

Federální ministerstvo vnitra vycházejíc při veškeré své činnosti z cílů a směrnic schválených nejvyššími orgány KSČ vykonává v rozsahu působností stanovených ústavními a jinými zákony, obecně závaznými předpisy a usneseními vlády ČSSR správu státních záležitostí Československé socialistické republiky.

Rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 44/1969

Od konca šesťdesiatych rokov sledoval Július Dobrotka najprv všetky správy o projektoch pražského metra a potom už

aj o jeho budovaní s oduševneným záujmom, a ten občas vyústil do zasnených predstáv. Predstavoval si, že sa aj on stane jedným z budovateľov toho jedinečného diela, pomocou najmodernejších raziacich strojov bude pripravovať tunely pre druhý najmodernejší spôsob dopravy. Ten prvý, úplne najmodernejší, pochopiteľne, predstavovali rakety, ktoré skôr či neskôr pristanú aj na Mesiaci. Nepochyboval, že už o pár rokov bude človek kráčať po povrchu Mesiaca, ale tá predstava ho až tak nevzrušovala, pretože bola vzdialená od každodenného života miliárd pozemšťanov. Pán Dobrotka nehladel hore na oblohu, ale dolu do podzemia, kde prežil veľkú časť svojho života.

Dobrotkovci bývali v Handlovej, a tam aj otec rodiny pracoval v podniku Uhoľné a lignitové bane. Svojmu dospievajúcejmu synovi Tomášovi predčítaval všetky správy o akýchkoľvek podzemných dráhach, na ktoré naďabil v novinách a časopisoch, alebo sa mu pokúšal vysvetľovať technologické rozdiely medzi spôsobmi razenia banských štôlní a tunelov pre podzemnú dráhu. Chlapec s už dávno vyhraneným záujmom o dejepis len mlčky pokyvoval hlavou, nikdy sa na nič nespýtal ani neprejavil hlbší záujem.

Manželke Anne sa Július Dobrotka zasa snažil objasniť, aký je rozdiel budovať metro, ktoré bude čoskoro prevážať ľudí z jedného konca pulzujúceho moderného veľkomesta na druhý, a dobývať hnedé uhlie, ktoré navždy zostane len lignitom, klaustobiolitom, presnejšie ohromnou masou mŕtvych kameňov, z ktorých niektoré sú síce občas okrášlené odtlačkami rastlinných tiel, ale aj táto výzdoba len potvrdzuje, že život uhoľného sveta sa skončil v období terciéra, minimálne pred dva a pol milióna rokov či maximálne pred šesťdesiatimi piatimi miliónmi. Jedno či druhé, je to nepredstaviteľne dávno. Tieto mŕtve zuhoľnatené rastlinné zvyšky už nečaká nič iné len spálenie, pričom sa uvoľní do ovzdušia škodlivý oxid uhličitý spolu s premenlivým množstvom ešte škodli-

vejšieho oxidu siričitého, nehovoriac o arzéne a ortuti. Tieto jedy naozaj zabijajú, sú ničiteľmi života.

Pani Dobrotková počúvala manželove entuziastické prednášky o podzemných dráhach vo svetových metropolách so zhovievavým úsmevom. Aj do toho sa však musela občas nútiť, pretože akékoľvek rýpanie sa v podzemí, hĺbenie banských štôlní či razenie tunelov sa jej spájalo predovšetkým s obrovským zosuvom, ktorý pred pár rokmi v Handlovej zničil stopäťdesiat domov, nehovoriac o poškodenej ceste, vodovode a elektrickom vedení. Anna Dobrotková bola učiteľkou dejepisu a zemepisu na priedvidzskej strednej všeobecno-vzdelávacej škole, práve premenovanej na gymnázium a viac než manželovo snívanie o technickom pokroku v podzemnej doprave ju tešil synov záujem o históriu. Bola predsa druhá polovica šesťdesiatych rokov dvadsiateho storočia a v Československu sa o mnohých udalostiach z po-vojnovej minulosti začalo už aj verejne hovoriť úplne inak než predtým. Pani Anna sa domnievala, že dobrí historici, ktorí napíšu dejiny krajiny bez prekrúcania a zatajovania, budú pre spoločnosť rovnako potrební ako dobrí inžinieri pre výstavbu podzemnej dráhy.

Aj ona sama sa začala opatrne venovať téme, o ktorej sa ešte pred pár rokmi smelo výhradne mlčať. Profesorka strednej všeobecno-vzdelávacej školy skromne plánovala, že raz azda napíše útlu brožúru o Krikehájcoch, hornonitrianskych Nemcoch, na ktorých sa zo svojich školských čias pamätala, veď v Handlovej, teda v Krickerhau, ich vtedy bolo viac než Slovákov, no teraz tam niet vlastne ani jediného. Zapisovala si slová nemeckého pôvodu v hornonitrianskom nárečí, navštívila niekoľko starších ľudí a zaznamenávala si ich neochotne vyrozprávané spomienky. Osobitne ju zaujímalo, ako to bolo na sklonku vojny. Spomínala si na spolužiačky a ich matky, ktoré sa koncom zimy štyridsiateho piateho s plačom lúčili, nechcela však zaznamenávať emócie a dojmy, ale

čo najviac objektívnych faktov. Zisťovala, na základe akého nariadenia hornonitrianski Nemci pred príchodom frontu takmer všetci odišli, pokúšala sa vypátrať, koľkí z nich patrili medzi členov Deutsche Partei či oddielov Heimatschutzu, koľkí zahynuli na fronte, koľkí padli do zajatia a na dlhé roky skončili na Sibíri. Lebo už aj o sibírskych táboroch sa opatrne začínalo verejne rozprávať. No pani Annu najmä zaujímalo, hoci to už ani nebola história, čo je s handlovskými Nemcami dnes, ako sa zapojili do života v Nemecku, ako spomínajú na svoje rodné mesto alebo napríklad kde žijú jej volakedajšie spolužiačky a kamarátky zo susedstva, ktorých mená a tváre lemované dlhými vrkočmi si ešte pamätala. Sú v NDR či NSR?

V šesťdesiatom ôsmom roku si pani Dobrotková pribrala ešte ďalšiu aktivitu. Spolu s handlovským farárom rozbehla medzi ľuďmi zbierku na obnovu barokového interiéru Kostola svätej Kataríny. Vojnové boje kostol ťažko poškodili a rekonštrukcia ukončená pred desiatimi rokmi len veľmi málo zohľadnila predvojnový stav. Obnoviť aspoň majestátny oltár by bolo pekným spôsobom, ako si pripomenúť šikovnosť starých majstrov, ale aj vzdať hold rozvinutému estetickému cíteniu tunajších ľudí v minulých storočiach.

Lenže v auguste prišli okupačné vojská a situácia v Československu sa začala meniť. Koleso dejín sa pohlo spiatočným smerom. Alexander Dubček a obrození komunisti vo vedení krajiny ustupovali z jednej pozície za druhou. V apríli 1969 aj samotného Dubčeka nahradil Husák, ktorý celé reformné vedenie komunistickej strany podrobil zdrvivúcej kritike. Rázne boli títo ľudia odvolávaní z funkcií. V auguste, na prvé výročie vpádu sovietskej armády, verejná bezpečnosť a ľudové milície tvrdo zakročili proti demonštráciám, takže bolo definitívne potvrdené, že československý štát sa stotožnil s vlastnou okupáciou.

* * *

Čistky pokračovali a nezastavili sa na úrovni ministrov, predsedov krajských národných výborov či krajských tajomníkov komunistickej strany, ba ani na úrovni predsedov okresných národných výborov a okresných tajomníkov. V apríli 1970 sa začala výmena členských legitimácií komunistickej strany spojená s previerkami postojov každého konkrétneho člena. Ak by sa ukázalo, že pred dvoma rokmi zastával postoje pravicovo-revizionistické, oportunistické či protisocialistické, starú legitimáciu by mu odobrali a novú už nevydali. Tak bolo z Komunistickej strany Československa vylúčených takmer pol milióna členov, a to aj preto, že mnohí snaživí tajomníci vopred stanovili vznikajúcim komisiám, ktoré im boli podriadené, smerné čísla určujúce počty vylúčených. Úlohou komisie bolo naplniť kvóty, teda dosiahnuť určený počet.

„Z komunistickej strany je možné vylúčiť iba toho, kto do nej predtým vstúpil, všakže?“ usmieval sa pán Dobrotka.

„Nehovor tak,“ zamračila sa na manžela pani Dobrotková. „Vylúčení sú väčšinou slušní ľudia. Desím sa, kto už len v tej ich strane zostane.“

„No kto asi? Iba komunisti!“ znovu sa ironicky zaškľabil pán Dobrotka.

Lenže nezostalo iba pri čistkách vo vnútri komunistickej strany. Čoraz dôslednejšie a prísnejšie boli hodnotené postoje, názory a skutky – hoci tých v šesťdesiatom ôsmom veľa nebolo – aj celkom bezvýznamných ľudí. Pritom učiteľov, formujúcich mladú socialistickú generáciu, režim za bezvýznamných určite nepovažoval. Skôr naopak, podľa znovu oprášených boľševických ideálov o zostrenom ideologickom boji práve svetonázorovo správne zorientovaný pedagóg mohol vytrhnúť dieťa aj z tmárskej výchovy v kontrarevolucionárskej rodine.

V júni 1971, presne v posledný deň školského roku, si profesorku Dobrotkovú nenápadným posunkom zavolať riaditeľ

školy. Šetrne jej naznačil, že na nedávnej porade na odbore školstva mestského národného výboru mu jedna súdružka naznačila, že jej samotnej bolo naznačené, aby sa začala zaoberať profesorkou dejepisu na gymnáziu, ktorá v krízovom roku 1968 prejavila nebyvalý záujem o zvelaďovanie kostola a, mimochodom, aj v súčasnosti sa v tomto kostole pravidelne zúčastňuje na omšiach, čo by azda kádrovému profilu profesorky telocviku nemuselo prekážať, lenže hovoríme o dejepise a to je spolu s občianskou výchovou najviac svetonázorovo formatívny predmet, takže riaditeľ napokon profesorku Dobrotkovej naznačil, že mu bolo naznačené, že ak pôjde do tuhého – ale veď do tuhého už dávno ide – potom nebude mať veľkú šancu Aničku v škole udržať, keďže on sám je len radový riaditeľ gymnázia. Dokonca bez červej legitimácie, a taký riaditeľ je čím ďalej, tým väčšia rarita.

Cestou domov pani Dobrotková pochopila, že ak zo školy vyhodia ju, veľmi rýchlo by mohli vyhodiť aj jej syna. Tomáša čakala nasledujúci rok maturita, a ak by mu aj dovolili strednú školu dokončiť, dostať sa na vysokú s kádrovým profilom syna prepustenej pedagogičky by vôbec nemal šancu.

Úplne nečakane sa v hlave Anny Dobrotkovej zrodil plán: „Julko, a čo keby si predsa len napísal do Prahy, že by si chcel stavať to ich metro? Skúsenosti aj výučný list na to predsa máš,“ povedala manželovi, keď prišiel z popoludňajšej zmeny.

Kádrové a personálne oddelenie Metrostavu bolo v lete roku 1971 zavalené došlou poštou. Svoje žiadosti tam poslali tisíce vylúčených komunistov, ktorých vyhodili aj zo zamestnania, a teraz si hľadali prácu primeranú svojmu novému spoločenskému postaveniu. A v tomto mori prosbopisov od stroskotancov sa objavil list od súdruha zo Slovenska, akého v podniku naozaj potrebovali. Vyučený baník s dvadsaťročnými skúsenosťami, člen Brigády socialistickej práce, ktorý nikdy nebol vylúčený zo strany. V spiatočnom liste vedúca

kádrového a personálneho oddelenia potvrdila, že vzhľadom na to, že súdruh Dobrotka má rodinu, môže byť okamžite po nástupe do Metrostavu zaradený aj do poradovníka na podnikový byt.

Súdružke Dobrotkovej uchádzajúcej sa o miesto stredoškolskej profesorky dejepisu a zemepisu v Prahe napísal riaditeľ prievádzského gymnázia hneď začiatkom prázdnin posudok, podľa ktorého menovaná je robotnícko-roľníckeho pôvodu, a preto vždy, avšak osobitne v krízovom období roku 1968 vychovávala svojich žiakov v duchu marxizmu-leninizmu a proletárskeho internacionalizmu, nikdy sa nenechala strhnúť k avanturistickým pravičiarskym politickým excesom, ale práve naopak, zúčastňovala sa na brigádach pri skrášľovaní okolia školy, v rámci mimoškolských aktivít viedla krúžok Naše korene, prostredníctvom ktorého so žiakmi spoznávala dejiny robotníckeho hnutia v mieste bydliska i okolí, má hlboko zakorenený materialistický svetonázor, v závere posudku súdruh riaditeľ síce musel priznať, že menovaná nie je členkou KSČ, ale v tej istej vete aj dodal, že ňou ani nikdy nebola – už nemusel zdôrazňovať, že ak predtým nebola členkou, tak teraz nie je ani vylúčenou členkou.

Keď si pani Dobrotková posudok prečítala, riaditeľa vďačne objala.

„Máte odvahu ako kamikadze,“ povedala.

„Ak myslíte samovražednú odvahu, tak súhlasím. Keď som to písal, cítil som sa, akoby som páchal kariérne harakiri,“ zabručal riaditeľ.

Večer si kádrové hodnotenie svojej manželky prečítal aj pán Dobrotka.

„Predstav si, akú budú mať o tebe mienku v Prahe tí, čo si toto prečítajú,“ smial sa. „Keby som bol riaditeľom školy, takúto boľševickú sviňu určite neprijmem.“

„Július, hovoríš o mne! A pred našim synom!“ urazila sa pani Dobrotková. „Okrem toho, tento posudok nepošlem

na nejakú pražskú školu, ale na odbor školstva mestského národného výboru, a tam sú bolševické svine všetci.“

Pred začiatkom školského roka 1971/1972 boli stavy pražských stredoškolských pedagógov zdecimované z dvoch dôvodov. Ešte sa nepodarilo zaplátať diery po stovkách učiteľov, ktorí po sovietskej okupácii emigrovali, a už vznikli nové medzery ako dôsledok nedávnych straníckych previerok, po ktorých práve v rezorte školstva nasledovala najmohutnejšia vlna prepúšťania. Žiadosť tej súdružky zo Slovenska prišla v pravý čas.

PRVÝ TÝŽDEŇ

Ve spoločnosti, jako je naše, jsou samozřejmě známy procedury vylučování. Nejzřejmější a také nejznámější z nich je zákaz. Dobře se ví, že nemáme právo všechno říci, že nemůžeme mluvit o všem a za jakýchkoli okolností, že konečně nemůže kdokoli mluvit o čemkoliv. Tabu předmětu, rituál okolnosti, privilegované nebo výhradní právo subjektu, který mluví: už zde máme hru tří typů zákazů, které se kříží, navzájem posilují nebo kompenzují, vytvářejíce komplexní mřížku, jež se neustále modifikuje.

Michel Foucault:
Diskurs. Autor. Genealogie. Tři studie

Československá kontrarozvědka se ve své činnosti opírá o pomoc osob, zpravidla čs. občanů, kteří jsou ochotni a mohou pomáhat kontrarozvědce při maření podvratné činnosti vnějšího a vnitřního nepřítele.

Rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 8/1972

V posluchárni sa Tomáš Dobrotka v pondelok 2. októbra 1972, teda v prvý deň zimného semestra, usadil až do posledného radu. Pred pár týždňami čítal – zrejme v Stoplusjednotke, ktorú odoberal otec, – že mnoho ľudí v reštaurácii či kine najradšej obsadzuje také miesta, kde môžu mať hneď za chrbtom múr. Je to vraj atavistické správanie z pravekých

čias, keď bol človek v neustálom ohrození a stena jaskyne či skalného previsu predstavovala istotu, že odtiaľ žiaden útok nepríde. Tomášovi ako milovníkovi histórie sa tá teória veľmi zapáčila – zdanlivo nezmyselný zvyk, ktorého logiku odhalí iba ten, kto vie niečo o živote pred päťdesiatistíc rokmi. Ak uňho aj náhodou zlyhal zdedený inštinkt, tak si sadal do rohov miestností cielene. Budúci historik si osvojoval múdrosť pradávnych predkov.

Keď Tomáš pred chvíľou vstúpil do učebne, boli tam zatiaľ len dvaja budúci študenti, na rozdiel od neho obaja nakrátko ostrihaní a v tesilových oblekoch, takže Tomáš sa hneď preľakol, že už prvý deň sa dopustil proti akademickej etikete neospravedliteľného faux pas (to slovné spojenie si osvojil nedávno, a keď sa ho potom naučil aj vyslovovať, stalo sa mu veľmi obľúbeným). Mladíci sedeli v prvom rade, Tomáš zaujal miesto až v poslednom, odkiaľ mal dobrý výhľad na budúce spolužiačky a spolužiakov. Prichádzali do miestnosti rovnako neisto ako on, rýchlym pohľadom preleteli zo strany na stranu, kamsi smerom k podlahe povedali svoje ahóój a bez veľkého preberania si sadli na niektoré voľné miesto. Našťastie, už nikto ďalší nemal na sebe oblek. Takže napokon práve tí dvaja urobili faux pas, potešil sa Tomáš. Lenže vzápätí si uvedomil, že už musí začať uvažovať inak, pretože akademická sloboda by mala tolerovať akýkoľvek odev, teda aj hnedé obleky mladíkov v prvej lavici. Ale ani táto myšlienka sa mu nepozdávala, pretože neprimeraný bol predsa už pojem akademická sloboda, dokonca samotné slovo sloboda, ktoré sa v roku 1972 v Československej socialistickej republike ocitlo takmer na indexe a v dennej tlači ho používali zväčša s hanlivým podtónom.

Mama opakovane Tomáša varovala, aby si na univerzite dával dobrý pozor a nepúšťal si jazyk na špacír nielen pred vyučujúcimi, ale ani pred spolužiakmi. Všade naokolo zúrila normalizácia, ako zvykol doplniť otec, takže československý občan si slobodne môže vybrať už jedine to, či bude nadávať na počasie, alebo na futbal. Na začiatok vyučovania s na-

pätím vyčkávajúci Tomáš si vzápätí spomenul na situáciu, keď otec naposledy nadával na futbal. Československá reprezentácia sa vôbec neprebojovala na nedávne majstrovstvá Európy v Belgicku, zato rusáci, tí hnusní okupanti, získali striebro. Tomáš sa pokúšal otcovi vysvetliť, že to nie je úplne tak, veď najlepší sovietski hráči, čiže obrancovia Revaz Dzodzuašvili a Murtaz Churcilava, nie sú Rusi, ale Gruzínci. Otec len zlostne hodil rukou. Mama, zrejme aby priviedla otca na iné myšlienky, sa vtedy spýtala, ako sa darí Lackovi Petrášovi. Na futbalistu, ktorý vyrastal v Baníku Prievidza, bol hrdý celý okres (vrátane Handlovej), veď pred dvoma rokmi na majstrovstvách sveta v Mexiku dal gól Brazílii. No rovnako ako o jeho nechytateľnej strele sa všade hovorilo aj o geste, ktoré vzápätí nasledovalo – Petráš, futbalový reprezentant komunistického Československa, si klakol a prežehnal sa. A po góle, ktorý strelil o pár dní Rumunsku, to zopakoval. Lenže Tomáš si dobre pamätal, že rovnako ako po európskom šampionáte v sedemdesiatom druhom nadával otec už aj po majstrovstvách sveta v sedemdesiatom, pretože okrem dvoch Petrášových gólov sa celé československé mužstvo nezmohlo na žiaden ďalší, takže domov cestovalo s tromi prehrami a veľmi úbohým skóre.

Ladový hokej Tomášovho otca nezaujímal. Asi preto, že sa nevedel korčuľovať a v živote nedržal v rukách hokejku. Pán Dobrotka pochyboval, či to je vôbec šport, keď si niektorí hráči chránia hlavy prilbami, takže vyzerajú ako jeho kolegovia z handlovských Uhoľných a lignitových baní alebo z pražského Metrostavu. Ak by Tomášovho otca hokej zaujímal, určite by deň predtým v nedeľu 1. októbra pozeral so synom priateľský, no o to prestížnejší zápas Československa s kanadským výberom NHL. Pán Dobrotka sa len na chvíľu pristavil pred obrazovkou a skonštatoval, že hrajú proti sebe dve mužstvá profesionálov, lenže zatiaľ čo o jedných sa to tají a klame sa celému svetu, že socialistický vrcholový šport je čisto amatérsky, tí druhí sú na to hrdí, lebo byť profesionálom znamená podávať špičkové výkony. Podľa Tomáša

v tomto zápase nepodali dobrý výkon rozhodcovia, boli to Čechoslováci a zrejme sa príliš snažili byť voči Kanadanom nezaujatí. Zato obe mužstvá hrali výborne. Výsledok 3 : 3 bol vlastne víťazstvom Kanady, lebo ešte pár sekúnd pred záverom Československo vyhrávalo. Taká remíza Tomáša mrzela viac než prehra.

Ale omnoho lepšie profesionálne výkony podávali amatérski československí hokejisti v apríli 1972 na pražských majstrovstvách sveta. Veď aj získali zlato. Pamätný bol najmä druhý zápas so Sovietskym zväzom. Bolo to ako odvetu za okupáciu v šesťdesiatom ôsmom. Československo zvíťazilo 3 : 2 a Tomáš mal stále pred očami víťazný gól, bombu Jaroslava Holíka vystrelenú úplne neočakávane z nezvyklej pozície. Pána Dobrotku počas hokejových majstrovstiev úplne pohltila iná nezvyklá udalosť s bombou. Z Československa dvaja muži uniesli do Nemeckej spolkovej republiky dopravné lietadlo (a pilotom sa vyhrážali bombou). O necelé dva mesiace neskôr uniesla skupina desiatich mladých ľudí do Nemecka ďalšie československé lietadlo. Tí sa ani veľmi nevyhrážali, rovno pilota zastrelili.

Vlastne pána Dobrotku okrem futbalu nezaujímal žiadne športy. Nesledoval ani zápasia na olympijských hrách v Mníchove, ktoré sa skončili len pred niekoľkými týždňami. Veď aj v čase olympiády bol Tomášov otec zvedavý len na politiku a terorizmus. 4. septembra totiž členovia palestínskej teroristickej skupiny prepadli izby izraelských olympionikov a o deň neskôr zavraždili jedenásť členov výpravy. Pán Dobrotka v československej televízii a na zahraničných rozhlasových staniách sledoval všetky podrobnosti – rekapitulácie útoku, požiadavky únoscov, reakcie izraelskej vlády, prevoz unesených na letisko aj nepodarený zásah nemeckej polície. Pri nedeľnom obede vtedy povedal manželke a synovi, že títo ľudia, myslel tým teroristov, sú presne ako hitlerovci. Najskôr zabíjajú Židov, ale veľmi rýchlo budú vraždiť každého, kto je iný než oni. A dodal, že ich vyzbrojú rusáci aj Čechoslováci, čo ho vôbec neprekva-

puje. Pani Dobrotková navrhla, aby sa po obede pomodlili za tých zavraždených.

Tomáš prestrihol svoje spomínanie ihneď, ako do učebne vstúpil mladý muž, ktorý bol v rozvrhu uvádzaný ako odborný asistent. Sebavedome sa rozhliadol po miestnosti, potom sa usmial a semester sa mohol začať.

„Dobré ráno, súdružky a súdruhovia! Volám sa doktor Bořivoj Šindelář. Za menom mám aj kandidáta vied, ale nepotrpím si na tituly, takže ma tak neoslovujte. Víтам vás na Filozofickej fakulte slávnej Univerzity Karlovej! Väčšinu prednášok a cvičení budete mávať v tejto budove na Námestí krasnoarmejcov. Na vašej výučbe sa budú podieľať kolegovia z viacerých fakultných pracovísk, hlavne z Katedry československých dejín, kam organizačne patríam aj ja, ďalej Katedry všeobecných dejín a praveku, ktorej súčasťou je oddelenie praveku, nachádzajúce sa na Celetnej číslo 20, Katedry vied o antickom staroveku, ktorá sídli v budove na Ovocnom trhu číslo 5 a Katedry pomocných vied historických a archívneho štúdia. Okrem toho, ako už iste viete z rozvrhu, máte aj celofakultné predmety spoločného základu, napríklad dejiny medzinárodného robotníckeho hnutia a Komunistickej strany Československa alebo telesná výchova, ktoré zabezpečujú ďalšie pracoviská. Musíte sa v tom čo najrýchlejšie zorientovať. Na rozdiel od strednej školy budete odteraz zodpovední sami za seba. Ja síce budem vašim ročníkovým vedúcim – čo je niečo ako triedny učiteľ, avšak na vyššej úrovni – ale kľúčovým momentom našej spolupráce bude fakt, že ste všetci plnoletí. Každý súdruh a každá súdružka v tejto miestnosti má viac než osemnásť rokov, všakže?“

Usmievajúci sa doktor Bořivoj Šindelář sebaisto preletel pohľadom po učebni. Niektorí študenti a študentky pokývali súhlasne hlavou, ale na väčšine tvári sa zračilo skôr napäté očakávanie. Aj Tomáš napäto očakával. Vyučujúci sa stále usmieval. Akoby ani nemal pred sebou svojich budú-